

Бүгү соңгунчуларга—эр, хөрээжен ажилчыннарга, эр, хөрээжен тараачыннарга, совет интеллигенцияга, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчыларынга

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитединиң

К Ы Й Г Ы Р Ы Ы

(Төнчүзү).

Чуртталга бажынарнын түдүшкүнүчө Коммунистг партия өнө кичөөлөйи салып турар. Чүтө эркен чыда бейи хоорайларга болгаш суурларда 48 миллион дөбөлгөн метр шөлдү чуртталга бажынары туттунган болгаш оларда улуу чурттай берген. 1958 чылда нийти 61 миллион дөбөлгөн метр чуртталга бажынары туттувар болгаш одооже чуртталгалар көчүп килер. Он аңгыда колхозчуларнын болгаш кезде интеллигенциянын күжү-биле 800 муң бажынары тутар деп төлөвлөн турар. Горький областың ажалчы чоннарын эгелекчи саналып бугуар улусчу арга-биле чуртталга бажынарын түдүшкүнү улам-на калбак хемчөөлөт болуп турар. Чуртталга бажынарын айттырып ам-даа чидиг болуп турса-даа, чуртталга бажынарын чедилеш чоруун 10—12 чылдарда чок болууларын бүтү аргалары ам үдө бисте бар. Миллион-миллион ажалчы чоннарын эрге-ажыктарына дөп турар ол чутула соруга чедилешкиниң шийтирелетинген туруун, дөп партия бүтү-ле эргежок чутула чүтүдерин кыллар.

Совет улустун чагай чоруунуң болгаш чечетелишикинниң дугайында, оң материалдык болгаш угаан-бодал талазы-биле өзүп турар негелдезин хандылар дугайында сазгыш салышкын Коммунистг партияның болгаш Совет Чазактын ажил чорудулганын моон-даа ынай кол улаанышыны болур. Бодунуң кол сорулганы, улуг Ленинниң чагыларын амдыралга боттандырал талазы-биле бодунуң бүтү ажилының утказы ында деп партия көрүп турар.

Социалистг нийтиелдин чедилешкиниң көгүздөлгөн, оң экономиказының болгаш культуразының чутула чүтү болза Совет күрүө — демократиянын дөдө хеври, бугу улусчу демократия болур. Бо чылдарың дүгүзүндө Коммунистг партия социалистг күрүөни, социалистг демократиянын бажынары болгаш көгүздөр дугайында үргүчү салгыш саамы келген.

Капитализм үезинде бажылар оң-оң миллион бөдүн кижилерниң талантыларын болгаш аргаларының чечетелиринге кымылгар чок аргалары чүтө социалистг демократия хандырын турар. Бүрүн социал болгаш национал дөп чорукту бодурун турар чүтө социалистг демократиянын байдаларына өчсө сорулганы — коммунизмге орукта бүтү бергелерин болгаш моондактарын ажал эртин турар улус массаларың чогаалычы инициативаны чыккы үер суу шыккан ындагы шапкын куттууун шыдаан.

Барың талакы чурттарын чагырыкчылары капиталистг чурттарга доктааттыңан көрүм-чүрүмүң «демократия», а кезелешиниң кул бугуунуң тургузуун «костг дегей» деп азан, «арыг демократия» дугайың чулчуруп турарлар.

Иңчээлжөк капитализмниң арастанык хообулдары тергилден турар, заводтар болгаш фабрикалар, дөмөр оруктар болгаш бакылар, чер болгаш оң байлаа миллионкерлерниң болгаш миллиардерлерниң холунда турар, чүс-чүс миллион кижилерниң күш-ажылынын үрө-түндөлдөрүн арастанырың-көчүчүлөрүн бөлү шыгээлди ан турар, а бүтү материалдык чагай чоруктарын түдүшкүчүлөрүн, ажалчы чоннарын массаларың кадык-дошкуну-биле көлчүп турар болгаш кижилер төрөлгөнүн амдырал чуртталганын эргежок чутула байдалары казыттыңан күрүөлөрүн демократия деп санап болур бе.

Ажалчы болгаш албан-хаакчы бүтүрүтө ажал чок чорук, адым-түрөгү чорук болгаш аш-чүт доктаамал кыламын турар, күш-ажылың кижилер боттарының даяртыгы күнү дөп, боттарының өг-бүлелериниң, боттарының урууларының келер үең дөп көргүшкүдө чуртталга турар күрүөлөрүн демократия болгаш костг деп санап болур бе мычаш.

Бүдүн-бүдүн улустар национал дөп костг чок болгаш даргадык байдалында чуртталга турар, иш-чөк малаар чорук болгаш аңча судтары туруп турар, ажалчы кижилерниң талантыларын, салым-чаяларын болгаш аргаларын жөмө башып турар, канчаар-да ажал улуг идеологтуң аппарату: парадга, радио, телевидение, типография, информация агентстволери — пропагандалык бүтү-ле чепстери капиталистг хуу-өңү болуп турар болгаш бүтү-ле ас-сеткилдиг, мурванчү чүтүлү хораннарына, капитализм болгаш дайын пропагандалык шийтирелештиреринге ажалталыңан турар күрүөлөрүн демократия болгаш костг деп санап болур бе мычаш.

Капитализм үезинде «арыг демократия» дөргө — хоозун меге чорук болгаш ол хоозун меге чоруктуң аргамы-биле буржуазиянын идеология болгаш реформистер капиталистг монополияларны диктатуразын чакырып турарлар. Ол демократиянын ада-биле кижилер төрөлгөнү улуг өң-не көргүчү үгүлдөлгөн: империалистг дайынарын, колони дөрбөчү чорукту, улустарың национал-хосталгалык демилгени болгаш ажалчың шийтешкиниң ханың бугу-биле бажар чорукту кылым келген болгаш кылын турар. Монополистг капитализмниң үдөлгөнү, буржуаз демократиянын байдаларың буржуазиянын диктатуразының хевирлериниң бирөөн — фашизм шыккан кедерги дершин чорук өскөн.

Совет, социалистг демократия буржуазиянын диктатуразында улуг демселге тыпкан келген. Совет эрге-чагырга — улусчу эрге-чагырга, чурттуң бүтү байдалтары оларга хамаарып турар ажалчыларнын болгаш тараачыларнын эрге-чагырганы болур.

Күрүө бүтүрүтү демократияны замыктың мурнууда ол калдык политиканы чорудуу турары-биле, ол кымың эрге-ажыктарын илеретип турары-биле тодаргайлааттыңан турар. Чагырыкчы бөдүлгөдөр милитаризмниң аар үргезин улустарың өткөрүшкө чак өлөп турар, чепселешкиниң өндөрө бүдүрүшкөн, күрүөлөр аразыңа харылзааларын чедилешкиниң болгаш чак агрессияны белеткериңиң политиказын чорудуу, «дайымын өз кырында» тургузуу турар күрүөлөрүң калдык «демократиянын» дугайың чутула болуп көрүп ычаш?

Совет социалистг күрүөниң бугу демократияны бугу улустарың үдөлгөн эрге-ажыктарын харылаш турар оң бүтү иштиң болгаш даштык политиказыңа илереткенин турар.

Бугу демократиянын үдөлгөнү болза костг Совет республикаларын амы-дуңма эвилелдең, оларнын күрүө-зыны чечетелишиңизге, оларнын экономиказының болгаш культуразының шапкын өтүдөлгөнү, социалистг напчаларын амы-дуңмашкы кады-ажылажылганы болгаш бот-боттарыңа дуулажырының көгүздөлгөнү бодунуң өзгөрүлгөн тыпкан бистиг партиянык ленинчи национал политиказы болур. Эвилелдең республикалар-

нын эргелерин көлү үдө улам ыңай калбартканын түң-нелинде өзөн хөй муң үдөлгөн бүдүрүлгелерин эвилелдин чагыргамыңа эвилелдең республикаларын эргезинге шилчидип берген. Республиканың бюджет болгаш хообу-лу үдүлгөр эргелерин калбарткан.

Ленинниң улуг чагыларыңа шынчы Коммунистг партия бодунуң национал политиказын, бистиг хөй националдык социалистг күрүөниң күчү-шылдынын болгаш күжүнүң чагылыш чок үндөсүн бугу совет улустарың дөп эргезиниң болгаш аны-дуңма найралынын политиказын амдыралга моон сонгаар-даа хамың чок чоруткан турар.

Эртен дөрт чыл иштинде ажалчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң ажал-чорудулганы иделешкөн, ажал-агыл болгаш культура тургузуушкунуң үдүрүлганын оларнын ролу бедөн. Администрация-эргелек апаратының кымырышынын болгаш чигедилгезин чорудуу турар, оң бүтү эволюциянын ажал-чорудулганын экижиң турар. Ажалчыларын болгаш албан-хаакчыларын күрүө болгаш хөй-ниити бүдүрүлгелерин эргезинге хуң-бүрү хаара турарының хөрөөңе ажалчың аңгында эң массалык организациязы — профсоюздериниң ролу бедил турар. Социалистг хообулдуулганы бажыларын болгаш хамаатыларын СССР-ниң Конституциязы-биле мадамыттыңан эргелерин хамың чок сагымының талазы-биле хекчелерин боттандырган. Дөдө Совет иштиңи политиказын чутула айттырганыңа чуталаажы база шийтирелеш, улустар аразыңа тайбыны болгаш кызы-бүрү нийтиел системаларың күрүөлөр-биле тайбың коза-хембө дөгүнаашкынын бажыларынче улаңган иделешкөн даштык политиказы ажал-чорудулганы чорудуу турар.

Социалистг күрүөни бажылар дугайында, совет демократияны улам ыңай хөгжүдөрүн дугайында, совет патриотизмниң, найралың болгаш улустарың аны-дуңма чорунуң, пролетарың, социалистг интернационализмниң амдыралчы идеяларың бугу улус массаларың ижиждериниң дугайында мога-шылаг чок сагыш салышынын моон сонгаар-даа илереткен турарын Коммунистг партия меделеп турар.

1954 чылда соңгунчуларга Кытырымга Коммунистг партияның салган сорулгалары амдыралга чедилешкини боттанымын эркен дөрт чылдарың түндөлдөрү бүтүрелди көргүзүп турар. Партияның ам чокку чылдарга салын турар чак улуг сорулгалары база ол ишче чедилешкини күсөткөнгөн турар дөргөңгө чыгынып турбар.

Бо сорулгаларың күсөдери дегей төгүзүлгөн бүтү чорудулганыңа канчаар-да ажал улуг саядырын көргүзүп. Оларын боттандырып болза бүдүрүчү күштерин улам ыңайгы күчүлү көгүздөлгөнү, күш-ажылың бүдүрүчүлүгүн үдүлгөргөнү, эртенки болгаш культураның чечетелишиңизге үдөлгөнү бистиг чуртга материалдык болгаш сагыш-сеткилдиг чагай чоруктарың абакшылап чедип алган турар база бистиг улаууус коммунизмге чоруту шилчигенниң ору-биле шийтирелеш бажымын кыллар.

Эртен эштер!

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы улустуң үдөлгөн эрге-ажыктарын илереттишээр, тайбының политиказын хамың чок чорудуу келген болгаш чорудуу турар, социалистг чурттарын улуг кады-ажылажылганы бажыларын дөп, ажал-бүрү нийтиел тургузуугу күрүөлөр-биле тайбың коза-хембө дөгүнаашкынын дөп, улустар аразының дүшкүрүтү чоруну чакырылдырып дөп идегиди бажыларын болгаш бүтү чурттар-биле кады-ажылажылганы көгүздөрү дөп мога чок демселеш турар.

Совет күрүөниң тайбыңа ынакшылдык политиказы капиталистг даргадык болгаш империалистг дайыма улуг демселге төртүткөн социалистг тургузуугу бодунуң бүдүрүшкөн үнү турар. Ол политика болза улустуң эрге-ажыктары, тайбының хандыры — үдүд-даа артык бедил Совет күрүөниң бугу демократиянын илеретип турар. Ам Совет Эвилели-биле кады бүтү кижилер төрөлгөнү үштү бирден ажалың каттыштырын бүтү социалистг чурттар тайбың дөп идегиди демселеш, колони кул бугуунуң кичиниң ал өктөн Азиянын болгаш Африканың чурттары демселеш турар, чер бөмбүрөөниң бүтү чурттарының тайбыңа ынакшылдык улустары демселеш турар.

Бистиг үе-чадамыс болза капитализмдең социализмге хообул бугуар шийтирелеш үе-чадамы, марксчи-ленинчи өөрдигиң улуг тийлелгезиниң үе-чадамы болуп турар. Тайбының чегенгиңиз — бугу болза социалистг лагерни бугуар, оң күтүрүшкөндөр дөп империалистг болгаш оларнын чалча кыттары бар-ла шаа-биле шырбайып турарлар. Иңчээлжөк империалисттерниң ол бодолору бусту дүшкөн болгаш кезеңе бугуар бак буураакшыга таварышкан турар. Социалистг лагер күчүлү болгаш чагылыш чок быжы!

Улусчу улуг ыңгад-биле, социалистг бугу чурттар-биле политиказы, экономиказы болгаш культуруң харылзаалары моон-даа ыңай соксаа чок калбартырын Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы бодунуң интернационалчы эң чутула хуңлагы деп санап турар. Ол харылзаалар болза, дөп эргениң, аны-дуңмашкыны нады-ажылажылганы болгаш найы-найызыңа дуулажырының, социалистг интернационализмниң ленинчи принциптерин үдөлөйтүңгөн.

Чак дайымын кыжанышыңыңа улуг, тайбың дөп, улустарың хосталамы болгаш аас-кежин дөп демселешканын, Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы бүтү чурттарың ажалчы чоннары-биле интернационалчы харылзааларын бажылап турар. Коммунистг болгаш ажалчы партиаларың төлөөлөрүң Москва болгаш чөвүлө хуралдарыңа хуңуң азыңган Декларация болгаш Тайбының манифести бүтү дегейиң коммунистг болгаш ажалчы шийтешкиниң өлүп база бажымын турар чагыс өвниң дугайың херечилең, тайбың болгаш кижилер төрөлгөнү аас-кежин дөп демселге ажалчың аңгыны база бүтү ажалчы чоннары эвилелдең, сорук килрип турар.

Чепселешкиниң бүтү-ниити дүжүрү дөп, аяро-лук чекесте чутга чокка хоругдары дөп, атомжук болгаш водороджук бомбаларың шөөдөлгөн доп-дөргөн соксыды дөп, «соок дайыны» уузулары дөп Совет Эвилели чагылыш чок демселеш турар. Совет күрүөниң тайбыңа ынакшылдык политиказы бүтү чурттарың улустарының улам өңүп турар деткичсин ан турар. Совет Эвилелиниң сөзү кыжар-ла хоозун бөбөс дөргөн улустар билди, көрүп турар. Тайбының болгаш улустар аразының найралымың ленинчи политиказын база улустар аразы-

нын дүшкүрүтү чоруну кошкардырып шыңчы чүтүлү үдүрүлгө болдурбушаан, Совет Эвилели сөөлү үш чылдарда бодунуң Чепселг Күштериндең 2140 муң кижини кызырган. Ол дөргө, тайбыңа ынакшылдык политиказын херек кырында боттанышымын, дүшкүрүтү чорукту кошкарды база күрүөлөр аразының харылзааларыңа илегеж чоруктуң байдалын тургузар херекке чутула салышымын болган.

Тайбың коза-хембө дөгүнаашкынын кара чагыс ботту-шын програмказын саналдамышан, Совет Эвилели чепселешкиниң өндөрө бүдүрү талазы-биле өвөс, а чончун амыдырал дөпкөлдөрдү талазы-биле, шериг бажыларын болгаш ракеталар салып үндүрү уставоваларын түдүп тургузар талазы-биле өвөс, а чуртталга бажынарын база шылжааларын түдүп кылар талазы-биле, «соок дайыны» өвөс, а найы-найымыңа ажалың садылажылганы болгаш культуруң үнөлг чүтүдөрүн солчурун калбарттыр талазы-биле чакырың капиталистг күрүөлөргө саналдап турар.

Ийи системаларың экономиказы тайбың чарыкы дөп соок кижилер туржуп турар, чүтө дөргө капиталистг тургузуудан социалистг тургузуугуң артык күштүгө, коммунизмниң улуг идеяларың тийлелгезинге олар бүтүрө билгенер.

Бодунуң системаны, бодунуң идеологиязын күш-биле дөргө дөп өскө кадык-бир чуртга улуг Совет Эвилели чекесте казан-даа көдүрбөң, казан-даа көдүрбөң. Ол күш дөргө чорук социализм күрүөниң алыс уткашымына, СССР-ниң Конституциясына дүшпөс. Бүтү улустар-биле найралга, чымык эртемчи кырынга менге, быжык тайбының байдалыңа чурттарың күрөп турарымысты быжык-биле, ас-сеткилдиг-биле меделеп тур бар.

Улустар аразының дүшкүрүтү чоруну чакырылдырымын база чепселешкиниң дараалаштыр дүжүрүниң чагылыш чок талазымын болтура, ол чорукту Совет Эвилели канчаар-да бодун кошса кылдыр билген азы дайын кымырышканын кыжанышымыннан көрүшкөн кылым турар өвөс болуп ийи. Тайбың дөп бажымын болгаш шийтирелеш-биле демселеш турар бе, оң-биле чегерелештер совет улустуң тайбың күш-ажылын бистиг адалары Чепселг Күштериниң идегиди камгалап турарын, оларнын үргүчү дайымы аргалымың дугайында соксаа чок сагыш салышымын Коммунистг партияны илеретилең келгенин база моон сонгаар-даа илеретилең көңүл өң билер бис.

Бодунуң угаан-бодаларын болгаш ажал-херектерин тайбың камгаланың улуг, чагай хөрзөн камгаларыңа база бажыныгыңарыңа моон сонгаар-да бээр дээрин Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы соңгунчуларга меделеп турар.

Эштер соңгунчулар!

Мурундагы соңгундаларга ышкаш, Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы соңгундалың бо кампаниязыңа партия кижигүн өвөс ажалчылар-биле, тараачылар-биле, интеллигенция-биле сырый эвилелдеңиң алгаш, профессорлар эвилелдери-биле, комсомол-биле болгаш ажалчы чоннары өвөс-даа организациялары-биле база нийтиелдери-биле кады киржин турар. Депутаттарга кандидаттар болза, коммунисттерге-даа, партия кижигүн эвостерге-даа чагыс аай болур.

ССР-ниң Дөди Советинге ам болур соңгундаларга ком-
СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТГ ПАРТИАЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ.

Совет демократиянын күчүлүг көргүзүү

Областың кезде ажал-агыл техникуму-нуң дөргө мартың февральның 8-те ло-зунг, плакат-биле көрүштүг шийтешкен турган. Сценарда улуг Ленинниң портрети, оң баарында база президиум столуңуң мурнууда дирг чекетер залче хереклекчиг турган. Областың бүтү районнары-дан округтуң соңгула мурнууң хуу-лынга келген төлөөлөкчилер кезээниң 7 шахта залда олуттары бүрүн өздөк-көн.

ССР-ниң Дөди Советиниң Эвилелиниң Советинге соңгундалар талазы-биле Кы-зылдың № 331 соңгула округуңуң округ комиссиязының даргазы эш Намай хуу-лун ажиткан. Хуурадың ажалчың президиуму соңгундалар соонда соңгундалар дугайында илеткеди СЭКП Тыва об-ластуң декторлар бодунуң улутукучу эш Куренев кылган. Совет эрге-чагырга-нын дөди органыңа соңгундалар белет-кел чедилешкиниң чоруп турарын, үдөл-гөнү, кезде ажал-агылны, культураның болгаш совет эртенниң талазында бистиг улуг чедилешкиниң, чон-чун материалдык чагай амдыралын

илеткени тодаргай фактыларга көргү-көн.

Округтуң соңгула мурнууң хуурамы политикадык бедил көдүрүшкүгө өрт-көн. Ол болза, совет демократиянын күчү-лүг көргүзүү, төрөөн Коммунистг пар-тиязын долганар чончун улам-на сы-рый чагыс эл-сеткилдиг каттышканын херекчелеш турар. Ажалчы чончун со-ңгула мурнууң хуурадымыңа СССР-ниң Дөди Советиниң депутаттарыңа кандидаттар кылдыр совет күрүөниң шыла-рангай үдүрүчүлөрү Н. С. Хрущевту, Н. Е. Ворошиловту депиниң турганын районнардан келген төлөөлөкчилер чуту-лап турган.

Току райондан келген төлөөлөкчи эш Бадаа бир дугаарында өск алгаш, «Май бир» колхозтуң колхозчуларынын, рай-үдөттүр комбинатынын болгаш Сметыг-Хем маш ажал-агыл чериниң коллектив-териниң нийти хуурадымыңа СССР-ниң Дөди Советиниң Эвилелиниң Советинге де-путаттың кандидатын СЭКП Тыва об-ластуң секретары С. К. Токаны депшиткен мурнууң чутулашкан. Районуң бүтү соңгунчу-

лары ол кандидатураны бүрүн деткенин чутулашкан эш Бадаа округтуң соңгула мурнууң хуурамының киржикчилерин С. К. Токаны кандидатураның чагыс эл-сеткилдиг деткериңче кылгырган.

Районнардан келген төлөөлөкчилер: Кая-Хемден эш Такпылдай, Кызыл хоорай-дан эш Белопольская, Тес-Хемден эш Хүдөр-оол, Чөөн-Хемчиктен эш Ыккин, Бий-Хемден эш Максее болгаш хуурады чүтө чутулашкан өскө-даа төлөөлөкчилер Кызылдың № 331 соңгула округуңуң талазы-биле С. К. Токаны депшиткен бугүрөдди турган.

Эвилелиниң Советинге соңгундалар та-лазы-биле Кызылдың № 331 соңгула ок-ругуңа бадылаттырар дугайында С. К. То-каны чепселешкени округтуң соңгула комиссиязының даргазы эш Намай ном-чаан.

Хуурадан соңгула участоктарының аайы-биле ажалдар бугүрөддигер 169 кижини бажылаан. Ол ышкаш округтуң бүтү соңгунчуларыңа кылгыргыны че-вүлө хуура үндүргөн.

Шагаан-Арыгның № 611 соңгула округу

ЧАА-ХӨД. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районнуң «Тилеке» кезде ажал-агыл артелияның колхозчуларының СССР-ниң Дөди Советиниң депутаттың кандидаты дөп депшилер нийти хуурамы болуп өрт-көн. Ол хуурада 290 ажал колхозчу соң-гунчулар олутушкан. СЭКП Тыва об-ластуң секретары эш Ортун-оолду СССР-ниң Дөди Советинге соңгундалар кампа-ниязына холбаштырган илеткелди хуу-радымын киржикчилери дыка кичөөлөң-диг дүндүрүшкөн.

Хуура оң соонда депутатка кандидат депшилер дугайында айттыргы чутулаш-канын кырыккан. Болжол даргазы эш Ка-зыл-Сарыг өск алган. — Коммунистг пар-тиянын, Совет Чазактын хуң бүтү дуу-лаачымың болгаш сагыш салышымын аңгында бистиг колхозчулары-мыстың материалдык болгаш культуруң денелди улам бедил, а колхозтуң эволю-циямы улам бажылып турар. Эркен ажал-агыл чымыңда бистиг колхозуус

маалды баш сагын өстүрүшкөн, тараа култураларымың дүжүлү бедилериниң, өнөктөн сүт саалдымын планнарын ажык күтүшкөн. Колхозтуң бо нийти хуурадымыңа СССР-ниң Дөди Советиниң депутаттарыңа боттарымың кандидату-ранымыс кылдыр СЭКП Тыва Президиуму-нуң кижигүннерин аздап деп саналды мен — деп ол чутулашкан, ол санал хуу-радымыңа бүтү киржикчилерниң диймитгиди алыш чаксаашкыны-биле үдөттүргөн.

Индирге колхозчу эш Суузуң үнүп кел-ген: — Совет эрге-чагырганың депутат-та кандидат депшилер улуг өөрүшкү-лүр. СССР-ниң Дөди Советиниң Националдар Советинге депутаттың кандидаты кылдыр бистиг колхозтуң мурбакчы хожуу эш Төмөш Санчэвич Сертипти депшилер дугайында саналды кирип тур мен.

дөргө болуп турган.

Напчалалар Советинге соңгундалар та-лазы-биле Шагаан-Арыгның № 611 соң-гула округуңуң соңгундалар депутаттың кандидатына 1909 чылда төртүткөн, 1943 чылдан бээр СЭКП кижигүн, кы-рыккы койжу эш Т. С. Сертипти депши-лер дугайында доктаамал хуура хуура алган. Эш Т. С. Сертипти кандидату-раны Чаа-Хөл, Улуг-Хем районнарын ажалчы чоннарынын соңгула мурнууң хуурадымын деткип турар.

Ол округтуң талазы-биле Националдар Советинге депутаттың кандидатында депшилер өгөлөн турган Сат Шангы-оолова Дүжөкчиги ажалы чынында бол-гаш хөй-ниитчи ажалында улуг чепсе-тер бар турганы Шагаан-Арыгның тыва ортумак шылжаалың коллективниң соң-гула мурнууң хуурадымыңа илерөө. Ыңчанган оң кандидатураны соңгунчу-ларың деткичезин албаан.

